

Avizul Coordonatorului Științific
prof.univ.dr. Valerian Cioclei

Rezumatul tezei de doctorat

Titlul lucrării: *Infrațiunile contra umanității și genocidul*

Autor: drd. Cătălin-Nicolae Constantinescu (Constantinescu-Mărunțel)

Perioada în care s-a realizat lucrarea: octombrie 2017 – decembrie 2020

Începând cu anul 2017 am început să lucrăm la teza de doctorat „*Infrațiunile contra umanității și genocidul*”. Ne-am dorit să realizăm un studiu aprofundat pe această temă deoarece am observat că un astfel de exercițiu lipsește aproape cu desăvârșire din literatura penală din România. Aceasta nu înseamnă că nu s-a scris deloc, dar, din păcate, puținele lucrări mai bogate în această materie sunt aproape toate lucrări de drept internațional public sau de drept internațional penal. În plus, am observat tendința nefericită a autorilor de drept internațional penal de a ignora opiniile autorilor de drept penal și viceversa. Apreciem că, dată fiind originea internațională a textelor normative, această reticență a fost nu numai complet nejustificată, dar și extrem de dăunătoare din punct de vedere științific. Pe cale de consecință, în România două dintre cele mai grave infrațiuni cunoscute de umanitate sunt puțin cunoscute și chiar mai puțin analizate tocmai în ramura de drept cea dintâi interesată de prevenirea, respectiv reprimarea lor, anume dreptul penal.

Vom începe prezentul rezumat prin a descrie structura lucrării și vom continua cu o expunere succintă a celor mai importante idei dezvoltate în cadrul tezei. Sperăm că vom reuși să oferim astfel cititorului o perspectivă olimpiană asupra întregului raționament și să-i câștigăm interesul pentru a parcurge mai apoi lucrarea completă.

I. Structura lucrării

Lucrarea este structurată într-o manieră de inspirație franceză, începând cu o scurtă introducere, urmată de două părți principale, la care se adaugă la final concluziile. Această metodă de a aranja informația ne-a permis să construim o analiză cu un grad mare de detaliu a celor două infracțiuni. S-a făcut o trecere de la general către particular, de la modul în care au apărut respectivele norme juridice în planul internațional la modalitatea în care acestea au fost transpuse și înțelese în dreptul penal român.

În introducere am explicat de ce lucrarea este utilă și actuală, am prezentat metodologia folosită și am indicat problematica lucrării. Considerentele cu privire la utilitatea lucrării se împart în două categorii principale. În primul rând, sunt cele cu privire la istoria recentă a României, aici fiind inclusă în mod implicit nevoia de a gestiona în plan juridic faptele care au contribuit la crearea fondului traumatic lăsat moștenire de regimul comunist și de evenimentele care s-au succedat cu ocazia prăbușirii acestuia în 1989. În al doilea rând, sunt amintite obligațiile internaționale ale României, între care se regăsește și obligația acesteia de a transpune în legislația penală infracțiunile contra umanității și genocidul. În continuare, am oferit explicații cu privire la metodologia folosită, despre care menționăm și cu această ocazie că a presupus folosirea a multiple surse de informare: textele legale relevante din instrumentele internaționale și/sau naționale, jurisprudență internațională și națională în materie, doctrină juridică românească și străină, respectiv literatura de specialitate din alte domenii de cercetare importante pentru înțelegerea subiectului lucrării, precum istoria. Din păcate, literatura juridică română pe subiect este extrem de puțină, cel puțin dacă este facem o comparație cu ceea ce s-a scris despre infracțiuni de o gravitate similară. Ținând cont de toate acestea, problematica tratată de către teză poate să fie sintetizată în următoarea întrebare: a reușit procesul de transpunere a infracțiunilor contra umanității, respectiv a infracțiunii de genocid, să armonizeze legislația penală din România cu normele existente în dreptul internațional penal actual?

În partea I a lucrării, intitulată „*Analiza infracțiunilor contra umanității și a genocidului în dreptul internațional penal*” am analizat evoluția și accepțiunile celor două noțiuni în spațiul internațional. Fiecare infracțiune este tratată distinct, infracțiunile contra umanității în capitolul I, iar genocidul în capitolul al II-lea. În cazul fiecărei fapte s-a încercat prezentarea într-un grad adecvat de detaliu a momentelor care au marcat dezvoltarea conceptelor cheie, pentru ca, în final, să fie prezentate pe scurt câteva aspecte pe care noi le înțelegem ca fiind cruciale pentru înțelegerea implicațiilor existenței unor astfel de texte legale în dreptul internațional. Scopul aceste prime părți a lucrării este dublu. Pe un prim plan, el trasează liniile directoare ale cadrului juridic, dar și socio-politic, în care au apărut și dezvoltat cele două noțiuni. Practic, această analiză ne permite să înțelegem care sunt instrumentele și jurisdicțiile internaționale care stau la baza raționamentelor pe care le vom explora în cea de-a doua parte a lucrării. Pe un al doilea plan, partea I are rolul de a ne

ajuta să stabilim care cum au evoluat obligațiile internaționale ale României din 1945 și până în prezent, astfel încât să putem observa mai bine succesiunea de texte incriminatoare apărute în aceeași perioadă la nivel național.

Partea a II-a a lucrării, intitulată „*Analiza infracțiunilor contra umanității și a genocidului în dreptul penal român*”, reprezintă nucleul dur al lucrării și este împărțită în trei capitole. În primul capitol sunt identificate și analizate o serie de aspecte care pot ridica probleme cu ocazia transpunerii dispozițiilor internaționale în materia infracțiunilor contra umanității, respectiv genocidului: noțiunea de autor al infracțiunii, reglementările naționale în materia prescripției răspunderii penale, respectiv rolul pe care normele *jus cogens* îl pot juca în dreptul penal român. Al doilea capitol este dedicat analizei infracțiunilor contra umanității în dreptul penal român, dar aceasta nu înseamnă că el se rezumă la o succintă analiză a conținutului constitutiv al acestora. Din contră, în încercarea de a acoperi cât mai bine toate aspectele relevante, în acest capitol am analizat atât evoluția textelor incriminatoare în materie, cât și modul în care acestea au fost aplicate de către instanțele române. Totodată, am apreciat că, dată fiind originea internațională a acestor dispoziții, se impune includerea în acest capitol a unei secțiuni dedicate expunerii unor considerații de drept comparat, menite să sprijine eforturile de contextualizare a deciziilor luate în ultimii 70 de ani de legiuitorul român. Al treilea capitol al celei de-a doua părți este dedicat analizei infracțiunii de genocid, iar mențiunile făcute anterior cu privire la cel de-al doilea capitol rămân valabile.

Lucrarea se încheie cu o expunere a celor mai importante concluzii extrase din raționamentele dezvoltate anterior. Apreciem că aceste idei sunt utile în primul rând în calitatea lor de propuneri *de lege ferenda*, intenția noastră fiind ca lucrarea să aibă un rol practic și să contribuie la ameliorarea legislației penale din România.

În cele ce urmează vom relua pe scurt conținutul lucrării. Intenția noastră este de a puncta elementele cheie ale raționamentelor pe care le dezvoltăm în teză, trasând astfel o schiță logică a modului în care am abordat problematica anunțată anterior. În mod ideal, dacă sunt idei sau informații care intrigă, cititorul ar trebui să consulte varianta completă, unde acestea sunt tratate într-un grad mai mare de detaliu. De asemenea, trebuie să atenționăm asupra faptului că partea I și partea a II-a nu ar trebui privite ca două subiecte distincte. Din contră, înțelegerea construcțiilor logice realizate în cea din urmă depinde de modul în care sunt definite o serie întregă de concepte în cea dintâi.

II. Conținutul lucrării

1. Partea I – Infracțiunile contra umanității și genocidul în dreptul internațional penal

În 1945 dreptul internațional penal era o ramură de drept emergentă, ale cărei norme începuseră deja să se dezvolte încă din secolul XVIII-lea. Evoluția sa poate fi, din punctul nostru de vedere, împărțită în trei mari momente:

- (a) reglementarea războiului prin apariția *jus in bello* (normelor aplicabile în timpul războiului) și, ulterior, *jus ad bellum* (normelor aplicabile în materia declanșării războiului);
- (b) apariția infracțiunilor contra umanității și a infracțiunii de genocid;
- (c) înființarea jurisdicțiilor ad hoc, urmată de înființarea Curții Penale Internaționale.

Astăzi, dreptul internațional penal este în continuare o ramură tânără, dar putem spune că multe dintre construcțiile juridice pe care se sprijină înțelegerea și aplicarea sa au fost clar definite sau măcar circumstanțiate. În același timp, ne exprimăm părerea că noțiunea de infracțiune internațională este departe de a fi clar delimitată și ne putem aștepta ca ea să își continue parcursul evolutiv multe decenii de aici înainte.

1.1. Capitolul I – Infracțiunile contra umanității în dreptul internațional penal

După cum am explicat în metodologie, apreciem că orice analiză a unei infracțiuni introduse în legislația penală în considerarea unei obligații asumate anterior în plan internațional trebuie să pornească de la o bună cunoaștere a mijloacelor folosite pentru a defini infracțiunea respectivă în ordinea internațională de drept. Prin urmare, în acest prim capitol ne-am concentrat asupra modului în care a apărut și s-a dezvoltat noțiunea de infracțiuni contra umanității în dreptul internațional penal, cu scopul de a înțelege care sunt raportările pe care trebuie să le facem în momentul în care suntem chemați să interpretăm, respectiv să aplicăm dispozițiile art. 439 din Codul penal. Analiza exhaustivă a conținutului constitutiv al infracțiunii face obiectul capitolului II din partea a II-a a lucrării.

Am început prin a arăta că la momentul la care sunt prevăzute pentru prima dată într-un instrument internațional cele două infracțiuni care fac obiectul prezentei analize (1945, respectiv 1948), dreptul internațional penal avea deja în spate aproape 50 de ani de istorie. De altfel, alte elemente ulterior integrate în dreptul internațional penal începuseră deja să apară în instrumente internaționale similare. Spre exemplu, atât în *Tratatul de la Versailles* din 1919 (în mod indirect), cât și în *Tratatul de la Washington privind submarinele și gazele asfixiante* din 1922 (în mod direct), se stabilea fără dubiu că săvârșirea unor anumite fapte ca urmare a unei dispoziții primite din partea autorităților unui stat nu reprezintă o cauză justificativă și nu înlătură răspunderea penală.

În continuare, am arătat evoluția noțiunii de infracțiuni contra umanității în dreptul internațional penal prin raportare la jurisdicțiile și/sau instrumentele internaționale care au influențat

acest proces. Totodată, împărțirea materiei s-a realizat în funcție de aceste autorități și/sau instrumente, ceea ce înseamnă că analizăm, pe rând:

- impactul avut de Tribunalele Militare Internaționale de la Nürnberg și Tokio (în continuare T.M.I.N., respectiv T.M.I.T.);

- influența exercitată de *Convenția O.N.U. asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității* din 1968 și de *Convenția europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război* din 25 ianuarie 1974;

- rolul Tribunalelor Penale Internaționale pentru Fosta Iugoslavie și Rwanda, în continuare T.P.I.I., respectiv T.P.I.R., precum și al Curții Speciale pentru Sierra Leone, în continuare C.S.S.L.;

- schimbările produse de Curtea Penală Internațională.

Cu privire la primul punct, menționăm că importanța Statutelor T.M.I.N. și T.M.I.T. nu s-a rezumat la a defini infracțiunile contra umanității. Acestea nu numai că au stat la baza primului proiect de cod al infracțiunilor internaționale, dar au fost și modelul pe baza căruia s-au redactat normele penale de drept național în materia infracțiunilor contra păcii și omenirii. Cu alte cuvinte, deși Statutele T.M.I.N. și T.M.I.T. erau menite a avea o aplicabilitate temporară, limitată la un context istoric specific, importanța lor nu a făcut decât să sporească în timp, transformându-se într-o adevărată bază a dreptului internațional penal.

Mai mult, T.M.I.N. și T.M.I.T. au fost primele instanțe care au reușit prin jurisprudența lor să ilustreze că problema stabilirii răspunderii individuale a făptuitorului este cu atât mai complicată într-un regim totalitar caracterizat printr-o ierarhie administrativă, politică și militară extrem de complexă. Această lecție a fost ulterior validată de eforturile de tragere la răspundere a agenților regimului comunist.

Închiderea lucrărilor jurisdicțiilor înființate după cel de-al doilea război mondial nu a marcat sfârșitul evoluției dreptului internațional penal, ci a semnalat începutul acesteia. Noțiunea de infracțiune contra umanității a început să joace un rol din ce în ce mai important în raportarea instanțelor naționale la abuzurile comise de către Germania nazistă și aliații săi, mai ales în contextul în care multe dintre regimurile comuniste proaspăt ajunse la putere vedeau în ea o oportunitate de a-și distruge concurența politică. Prin urmare, procese pentru comiterea de infracțiuni contra umanității au început să fie judecate în multiple state, chiar dacă în unele din acestea infracțiunea fusese redenumită, precum în Israel, sau sfera ei de aplicare fusese lărgită, precum în România. Vom reveni la aceste aspecte în cea de-a doua parte a lucrării. Deocamdată trebuie să ne mărginim la a spune că, încetul cu încetul, în mediul internațional a apărut nevoia declarării în mod oficial a infracțiunilor contra umanității drept imprescriptibile.

Deoarece în acest capitol sunt analizate în primul rând infracțiunile contra umanității, nu genocidul, de la T.M.I.N. și T.M.I.T. am trecut la a analiza influența exercitată de *Convenția O.N.U.*

asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității din 1968, în continuare U.N.C.H., și de Convenția europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război din 25 ianuarie 1974. Instrumentele internaționale importante pentru evoluția infracțiunii de genocid și dezvoltate în aceeași perioadă istorică sunt analizate pe larg în capitolul II. Revenind, ambele convenții respectă toate cele patru condiții și influențează în mod direct modul în care ar trebui înțeles principiul legalității ca principiu constituțional, respectiv expresiile acestui principiu în ramura dreptului penal, anume principiul *nullum crimen sine lege* și principiul aplicării legii penale mai favorabile. Având în vedere că un instrument în materia prevenirii și reprimării genocidului a fost ratificat de România în 1950, iar U.N.C.H. în 1969, observăm că noțiunea de imprescriptibilitate a celor trei infracțiuni internaționale, indiferent de data și contextul în care au fost comise, există în tradiția constituțională a României încă din timpul regimul comunist, nefiind o inovație creată prin ratificarea Statutului de la Roma din 1998.

T.P.I.I. a fost înființat de către Consiliul de Securitate O.N.U. prin Rezoluția nr. 827 din 25 mai 1993. Tribunalul a fost cea de-a doua jurisdicție penală internațională ad hoc, marcând prin jurisprudența sa evoluția dreptului internațional în general și înțelegerea noțiunii de infracțiune internațională în particular. Remarcăm încă de la început că definiția infracțiunilor contra umanității, în particular, respectiv întregul instrument internațional, în general, au fost concepute pentru a răspunde cerințelor specifice generate de războaiele iugoslave. Este, în opinia noastră, o adaptare a definiției prevăzute de art. 6 lit. c) din Carta T.M.I.N.

Statutul T.P.I.I. a fost ultimul mare instrument internațional în care a fost atașată elementului material al infracțiunilor contra umanității condiția săvârșirii faptei în cadrul unui conflict armat, indiferent de natura sa internațională sau internă. Cu toate acestea, trebuie remarcat că existența nexului războiului nu era parte a definiției infracțiunilor contra umanității. După cum afirma chiar T.P.I.I. în 2016, într-una dintre cele mai cunoscute decizii ale sale, în cazul art. 5 din Statut, sintagma „atunci când au fost comise în timpul unui conflict armat” reprezintă doar o formă de limitare a competenței materiale a tribunalului („*a purely jurisdictional prerequisite*”).

Plasat într-un context socio-istoric mult mai favorabil dezvoltării dreptului internațional penal decât alte jurisdicții anterioare, T.P.I.I. rămâne până în ziua de astăzi instanța care a pus bazele raționamentului juridic uzitat în vederea delimitării conflictelor armate de alte tipuri de conflicte, inclusiv dacă ne raportăm la practica mult mai recentă a Curții Penale Internaționale.

Tribunalul Internațional Penal pentru Urmărirea Persoanelor Responsabile pentru Genocid și alte Încălări Grave ale Dreptului Internațional Umanitar comise pe Teritoriul Rwandei și a Cetățenilor Rwandezii responsabili pentru Genocid și alte asemenea încălcări comise pe teritoriul Statelor Vecine, între 1 ianuarie 1994 și 31 decembrie 1994, în continuare T.P.I.R., a fost înființat de Consiliul de Securitate O.N.U. prin Rezoluția nr. 955 din 8 noiembrie 1994. Tribunalul Penal

Internațional pentru Rwanda și-a încetat activitatea pe 31 decembrie 2015. În perioada 1995-2015, 93 de persoane au fost puse sub acuzare în pentru comiterea de crime internaționale. Dintre aceștia, 61 au fost condamnați.

Amintim că, astfel cum s-a remarcat și în doctrina românească, T.P.I.R. a fost prima jurisdicție internațională care a avut în competență infracțiuni contra umanității fără nexul războiului. Caracterul internațional al jurisdicției este important pentru această observație, deoarece, după cum am arătat în subsecțiunea dedicată T.M.I.N., respectiv T.M.I.T., nexul războiului a fost înlăturat la nivel național pentru prima dată de Directiva nr. 10 a Consiliului de Control.

Curtea Specială pentru Sierra Leone (în continuare C.S.S.L.) a fost înființată în urma semnării unui Acord între Organizația Națiunilor Unite și Guvernul din Sierra Leone, în baza Rezoluției Consiliului de Securitate nr. 1315 din 14 august 2000. Cu toate că instanța era aproape unanim descrisă drept o jurisdicție națională, dar internaționalizată prin suport uman și logistic internațional, trebuie să amintim că există și opinii contrare.

Statutul C.S.S.L. prevede în art. 2 aceeași definiție a infracțiunilor contra umanității precum cea folosită de Statutul T.P.I.R., prin urmare nu s-a impus reanalizarea acestei definiții și în această subsecțiune. Pentru lucrarea de față, importanța acestei jurisdicții constă în primul rând în faptul că demonstrează încă un mod prin care statele au înțeles să aplice dispozițiile dreptului internațional penal în cadrul unor procese penale. În aceeași ordine de idei, competența materială a C.S.S.L. nu se rezumă doar la infracțiunile internaționale *stricto sensu*, ci include și o serie de infracțiuni cuprinse în legi naționale din Sierra Leone precum abuzarea fetelor sub 14 ani, răpirea de fete în scopuri imorale, incendierea caselor de minerit sau a clădirilor instituțiilor și autorităților publice.

Statutul de la Roma (*Rome Statute*) a fost votat în Adunarea Generală a O.N.U. pe 17 iulie 1998, 120 de țări votând „pentru” (între care și România), 7 votând „împotriva” (între care Rusia, China și S.U.A.) și 21 abținându-se. Statutul a intrat în vigoare după a 60-a ratificare, pe 1 iulie 2002. S.R.98 al Curții Penale Internaționale (*Rome Statute of the International Criminal Court*) reprezintă unul dintre cele trei instrumente juridice în baza cărora își desfășoară activitatea această jurisdicție. Celelalte două sunt Elementele Infracțiunilor (*Elements of Crimes*) și Normele de Procedură și Probatoriu (*Rules of Procedure and Evidence*). Pentru scopul acestei lucrări, primul document, Elementele Infracțiunilor, este deosebit de important deoarece oferă informații esențiale cu privire la conținutul constitutiv al infracțiunilor contra umanității, respectiv al infracțiunii de genocid. Practic, suntem în prezența unui instrument în care sunt prevăzute norme interpretative pentru dispozițiile în materie ale Statutului de la Roma.

Subliniem că definiția folosită de S.R.98 în art. 7 pentru crime împotriva umanității are cel mai înalt grad de complexitate dintre toate definițiile de acest gen cuprinse într-un instrument internațional până la acest moment. Se observă cu ușurință că intenția din spatele Statutului de la

Roma a fost aceea de a crea o definiție cât mai completă a infracțiunilor contra umanității prin codificarea dreptului internațional cutumiar existent. În aceste condiții, apreciem că textul incriminator este mult ameliorat față de strămoșul său din 1945. După cum se va vedea în cel de-al doilea capitol al părții întâi, față de infracțiunea de genocid s-a adoptat o politică opusă, preferându-se păstrarea unei definiții care avea la acel moment 50 de ani vechime.

În a treia secțiune a capitolului I al părții I am inclus câteva aspecte importante cu privire la conținutul infracțiunilor contra umanității în dreptul internațional penal. Am făcut aceasta nu pentru a realiza o analiză exhaustivă a subiectului, ci pentru a stabili premisele necesare unui astfel de raționament, ulterior dezvoltat în capitolul II al părții a II-a. În acest rezumat vom relua câteva puncte cheie prezente în secțiunea a III-a, anume participația penală în viziunea C.P.I. și răspunderea superiorului ierarhic pentru faptele subordonaților săi.

Noțiunea de autor al unei infracțiuni are în dreptul internațional penal o accepțiune mai largă decât cea folosită în dreptul penal român, în sensul în care include și situații rezervate în mod tradițional de dreptul penal român instigatorului. Conform unei definiții promovate de C.P.I., autor este persoana care, prin faptele sale, întrunește în mod independent toate elementele laturii obiective a infracțiunii. Prin urmare, observăm că autor al unei infracțiuni internaționale poate fi o persoană fizică sau juridică.

Participația penală este posibilă sub toate formele, astfel cum reiese din dispozițiile art. 25 alin. (3) din S.R.98, însă trebuie menționat încă de la început că există diferențe între aceste forme de participație și cele recunoscute în dreptul penal român, conform art. 46-48 Cod penal. În cadrul versiunii complete a lucrării analizăm diferențele și asemănările dintre ele într-o secțiune aparte. Pentru moment credem că merită precizat doar că C.P.I. s-a ferit de a ierarhiza participanții, considerând că este suficientă o corectă încadrare de fiecare dată a faptelor unei persoane particulare.

Cu privire la instigare ca formă de participație penală recunoscută de dreptul internațional penal, reținem, în primul rând, că participantul poate acționa atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă. Menționăm că, în viziunea tribunalelor ad hoc nu are importanță dacă fapta ar fi fost săvârșită oricum în absența instigării. După cum se va vedea, aceasta este principala distincție între ceea ce instanțele rețin ca instigare și ceea ce rețin ca autor indirect, în ipoteza în care atât autorul material, cât și instigatorul/autorul indirect, fac parte din aceeași organizație. În cazul instigatorului nu are importanță dacă fapta s-ar fi săvârșit oricum sau nu, în timp ce, în cazul autorului indirect, fapta nu s-ar fi comis în absența exercitării de către acesta a prerogativelor pe care le are în structura organizațională din care face parte și autorul material.

În ceea ce privește complicitatea, observăm că Statutul de la Roma este gândit în vederea asigurării unui cadru cât mai larg pentru reprimarea unei astfel de conduite prin dispozițiile art. 25 alin. (3) lit. c) și d). Prevederile lit. c) trimit la complicitate într-o formă, să-i spunem, clasică, fiind

vorba de o persoană care facilitează sau contribuie la comiterea unei infracțiuni internaționale prin acte de înlesnire. În opinia noastră, pot fi încadrate aici atât actele de complicitate materială, cât și cele de complicitate morală. Observăm că, sub imperiul statutului T.P.I.I., s-ar mai fi adăugat condiția ca actele de înlesnire să contribuie în mod substanțial la comiterea faptei, dar această cerință nu mai este valabilă sub imperiul S.R.98.

Al doilea subiect tratat în această a treia secțiune a capitolului I este noțiunea de răspundere a superiorului ierarhic pentru faptele subordonaților săi. Formularea aleasă pare a indica o formă de răspundere penală pentru faptele unei alte persoane, însă o astfel de concluzie ar fi vădit eronată. Dreptul internațional penal reproduce cu exactitate unul dintre principiile fundamentale ale dreptului penal al oricărui stat civilizat, anume caracterul personal și individual al răspunderii penale. În aceste condiții, prin răspunderea superiorului ierarhic pentru faptele subordonaților se înțelege, de fapt, răspunderea superiorului ierarhic pentru încălcarea propriei obligații de a preveni, respectiv de a reprimă comiterea de infracțiuni internaționale de către persoanele aflate sub autoritatea și în controlul său efectiv. Cu toate că nu vom relua în acest rezumat întreaga argumentație, merită amintit că această formă de răspundere poate fi angajată atât în cazul militarilor, cât și în cazul civililor. Vom menționa, totuși, că este foarte probabil, mai ales având în vedere că există deja jurisprudență pe subiect, ca unei persoane să-i fie angajată răspunderea penală atât în calitate de autor, instigator sau complice la comiterea unei infracțiuni internaționale, cât și în calitate de superior ierarhic care a omis să prevină sau să reprime săvârșirea unor astfel de fapte. Soluția propusă de T.P.I.I. în astfel de cazuri a fost că autoratul, instigarea, respectiv complicitatea absorb modalitatea prevăzută de art. 7 alin. (3) din Statutul T.P.I.I., fiind posibilă reținerea calității de superior ierarhic drept circumstanță agravantă.

În ceea ce privește subiectul pasiv al infracțiunilor contra umanității, sunt câteva observații care merită reluate în acest rezumat. În opinia noastră, folosirea sintagmei „populație civilă” este și un rezultat al modului în care a evoluat incriminarea acestei categorii de fapte în dreptul internațional penal, anume prin desprinderea de infracțiunile de război. După cum s-a arătat deja în secțiunile anterioare, faptele din urmă erau deja o noțiune bine cunoscută la momentul începerii celui de-al doilea război mondial, însă aplicarea acestor texte era, în acel context specific, limitată la acele fapte ale regimului nazist îndreptate împotriva persoanelor care nu aveau cetățenie germană. Practic, s-a constatat că numai o parte a populației civile era protejată în concret prin norme expres prevăzute în instrumente de drept internațional umanitar, iar victimele germane erau lăsate în afară. Aceste victime nu puteau fi rezumate doar la o anumită etnie sau doar la o anumită religie, fiind, spre exemplu, și grupuri de persoane vătămate pe motive legate de orientarea sexuală, ceea ce a condus la apariția unui al doilea text incriminator dedicat protejării persoanelor care nu participă la operațiuni militare și nu fac parte dintr-o grupare militară, dar care pot fi vătămate prin infracțiuni de război sau similare, adică infracțiunile contra umanității.

Cât despre situația premisă necesară reținerii infracțiunilor contra umanității, Camera de primă instanță II a Curții Penale Internaționale a arătat într-una dintre deciziile sale că analiza oricărei infracțiuni contra umanității necesită parcurgerea unui raționament prealabil în trei pași: analizarea existenței unui atac în sensul art. 7 alin. (2) lit. a), analizarea caracterului sistematic sau generalizat al atacului și analizarea existenței și cunoașterii de către autor a legăturii dintre fapta săvârșită și atacul propriu-zis. În terminologia folosită deja în mod tradițional în analiza elementelor constitutive ale unei infracțiuni în doctrina română, remarcăm că primul și al doilea pas se referă la o situație premisă cerută de textul de lege, în timp ce al treilea pas se concretizează în condiții atașate elementului subiectiv al infracțiunii. Prin urmare, am tratat în această subsecțiune tot ceea ce ține de situația premisă, iar condițiile atașate elementului subiectiv au fost analizate în acele subsecțiuni dedicate laturii subiective.

În cadrul acestei secțiuni s-au făcut și câteva observații cu privire la latura obiectivă, respectiv cu privire la latura subiectivă a infracțiunii. Așa cum aminteam în paragrafele anterioare, acestea au rolul de a indica unele probleme de drept care vor trebui analizate în partea a II-a a lucrării, acolo unde conținutul constitutiv este analizat într-un mare grad de detaliu.

Capitolul I se încheie cu o secțiune a IV-a, în care sunt analizate efectele în plan internațional ale incriminării faptelor ce intră în conținutul infracțiunilor contra umanității. Dincolo de concluzii extrase cu privire la efectele practice, realizăm și o analiză a noțiunii de normă *jus cogens*. Aceasta ne-a permis să introducem încă de la bun început în analiza noastră unul dintre conceptele cheie care caracterizează înțelegerea și aplicarea textului incriminator prevăzut de art. 439 Cod. Penal.

1.2. Capitolul II - Analiza infracțiunii de genocid în dreptul internațional penal

În acest al doilea capitol al părții I am analizat, la fel ca în cazul infracțiunilor contra umanității, mijloacele convenționale și jurisprudențiale prin care infracțiunea de genocid a evoluat, de la apariția sa și până la momentul realizării prezentei lucrări. Totodată, subliniem că scopul nu este realizarea unei analize exhaustive a conținutului constitutiv al infracțiunii în dreptul internațional penal, ci înțelegerea raportărilor care trebuie făcute în vederea unei corecte interpretări și aplicări a dispozițiilor art. 438 din Codul penal. Analiza menționată face obiectul capitolului al III-lea din partea a II-a a lucrării.

Precum în cazul capitolului I, capitolul II începe cu o secțiune I în care sunt analizate câteva considerente cu privire la modul în care a apărut noțiunea de genocid în literatura și practica dreptului. În cea de-a doua secțiune sunt analizate momentele cheie ale dezvoltării conceptului în dreptul internațional penal, momente care pot fi grupate în trei categorii: (a) apariția și evoluția acestei noțiuni pe cale convențională, respectiv jurisprudențială în mediul internațional, (b) accepțiunea noțiunii de genocid în prezent, astfel cum reiese aceasta din instrumentele internaționale și (c) analiza efectelor

în plan internațional ale comiterii infracțiunii de genocid. Ultima subsecțiune este un memento, o recentrare pe importanța practică a studierii teoretice și ameliorarea normelor care incriminează actele de genocid.

Infracțiunea de genocid nu exista la momentul înființării T.M.I.N. Eforturile depuse în interiorul comunității științifice rămăseseră fără ecou juridic, deși noțiunea se împământanise în limbajul de specialitate. Spre exemplu, chiar în actul de punere sub acuzare a marilor criminali de război în fața T.M.I.N., Robert H. Jackson a folosit noțiunea de genocid pentru a descrie faptele acuzaților, chiar dacă încadrarea legală dată conform Cartei jurisdicției militare a fost de infracțiuni contra umanității.

Prin urmare, de interes este Convenția O.N.U. pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948, în continuare U.N.G.C., care apare drept o consecință directă a eșecului T.M.I.N. de a pedepsi atrocitățile comise înainte de izbucnirea celui de-al doilea Război Mondial, în vreme de pace. Totodată, s-a afirmat că nevoia de a crea infracțiunea de genocid ca infracțiune de sine stătătoare, în opoziție cu includerea acesteia în conținutul infracțiunilor contra umanității, a fost generată de faptul că aliații au impus includerea în conținutul infracțiunilor contra umanității a condiției nexului războiului. Deoarece în epocă începuseră să apară voci care afirmau că a lăsa nepedepsite abuzurile comise de agenți ai regimului nazist înainte de 1 septembrie 1939 reprezenta un nou abuz comis împotriva aceluiași victime, încetul cu încetul, opinia publică a început să pună presiune pe nou creată Organizație a Națiunilor Unite cu scopul creării unui temei juridic pentru urmărirea, respectiv reprimarea acestor fapte.

Nu vom relua în acest rezumat toate considerațiile expuse cu privire la acest instrument, dar merită amintit că U.N.G.C. rămâne unul dintre cele mai importante instrumente juridice internaționale, adevăr ușor de dedus și din faptul că în 2012 erau 49 de state care nu erau parte la Statutul de la Roma, dar erau parte la U.N.G.C. După cum am arătat deja în cazul infracțiunilor contra umanității, la momentul redactării prezentei lucrări sunt 123 de state-parte la S.R.98, prin urmare, cu posibila excepție a S.U.A., cu greu se mai poate ajunge în situația de a aplica în mod prioritar Convenția din 1948.

Trecând la importanța jurisdicțiilor ad-hoc, precizăm că în jurisprudența T.P.I.I. se arată că, în viziunea Tribunalului, definiția folosită de Statut pentru infracțiunea de genocid reia întocmai definiția existentă în dreptul internațional cutumiar în perioada în care au avut loc conflictele care au marcat destrămarea Iugoslaviei. Prin urmare, și în acest caz se afirmă caracterul declarativ, nu constitutiv al instrumentului internațional. În ceea ce privește T.P.I.R., merită spus că acesta a fost prima jurisdicție internațională care a judecat și condamnat pe cineva pentru comiterea infracțiunii de genocid, dar și prima instanță internațională care a condamnat o persoană pentru infracțiunea de incitare la genocid. Nu putem să nu remarcăm, însă, că, deși prima persoană condamnată de T.P.I.R.

pentru comiterea infracțiunii de genocid a fost Jean Kambanda, fost Prim-ministru al Rwandei, pe 1 mai 1998, prima hotărâre în care se găsește o definiție completă a genocidului în accepțiunea Tribunalului a fost hotărârea de condamnare a lui Jean-Paul Akayesu de pe 2 septembrie 1998.

Cu toate că până în 1998 definiția nu s-a schimbat, conținutul infracțiunii de genocid a evoluat în mod cert. În doctrina internațională s-a remarcat că atât T.P.I.I., cât și T.P.I.R., au folosit de multe ori o definiție mai largă decât era prevăzută în statutele lor. Spre exemplu, T.P.I.I. a considerat că expulzarea sistematică poate fi o formă de genocid, iar T.P.I.R. a remarcat că și mutilarea sexuală, impunerea mijloacelor contraceptive și interzicerea căsătoriei pot fi considerate, în anumite condiții, modalități ale elementului material al infracțiunii de genocid. Subliniem faptul că aceste exemple dovedesc că evoluția noțiunii de genocid s-a produs pe două căi, convențională și jurisprudențială. Nu vom insista în acest rezumat asupra aspectelor legate de C.P.I.

În secțiunea a II-a a capitolului al II-lea expunem câteva considerații privind conținutul infracțiunii de genocid în dreptul penal internațional actual. La fel ca în capitolul I, scopul este acela de a sublinia punctele cheie fără de care nu am fi putut realiza analiza din partea a II-a lucrării: subiectul activ, subiectul pasiv, locul și timpul săvârșirii infracțiunii, situația premisă și regimul sancționator. Sunt două considerente pentru care nu se mai impune preluarea în acest moment a unor concluzii din această secțiune. Pe de-o parte multe dintre punctele cheie au fost deja explorate în secțiunea a III-a a capitolului I, iar pe de cealaltă parte evoluția conceptului de genocid a fost mult mai lină decât cea a infracțiunilor contra umanității.

În ceea ce privește secțiunea a IV-a a capitolului IV, aceasta are menirea de a sintetiza efectele în plan internațional ale incriminării faptelor ce intră în conținutul infracțiunii de genocid. Dintre toate considerațiile expuse aici, probabil cele mai importante sunt cele cu privire la normele *jus cogens* care s-au dezvoltat în jurul fenomenului din păcate prea răspândit al genocidului. Implicațiile pe care le are acest statut sunt reluate în capitolul III din partea a II-a a lucrării. Pentru moment amintim doar că, în opinia Curții Internaționale de Justiție, sunt două obligații principale care incumbă statelor în baza U.N.G.C.:

- a) pe de-o parte, statele trebuie să se abțină de la a comite infracțiunea de genocid sau de la a participa în orice calitate recunoscută de dreptul penal la săvârșirea unei astfel de fapte, atât prin raportare la instituțiile și autoritățile publice de care dispune, cât și prin raportare la orice alte persoane care pot acționa în mod oficial sau neoficial (dar acceptat de către stat), în numele său;
- b) pe de cealaltă parte, statele sunt obligate să prevină și să reprime comiterea infracțiunii de genocid, implicându-se activ măcar prin politici legislative în declararea caracterului penal al faptei.

Partea a II-a - Analiza infracțiunilor contra umanității și a genocidului în dreptul penal român

În cadrul acestei a doua părți, am tratat modul în care s-au dezvoltat și ce presupun cele două infracțiuni conform dreptului național. Deoarece scopul lucrării nu se oprește la a analiza în profunzime conținutul celor două infracțiuni, ci ne dorim să observăm și dacă s-au transpus în mod corect normele de drept internațional penal, am acordat o atenție sporită elementelor de drept comparat. Credem că vom reuși în această manieră să construim un discurs coerent care să permită tragerea de concluzii pertinente cu privire la modul în care legiuitorul român și-a îndeplinit obligațiile internaționale în raport cu specificul socio-cultural al acestui spațiu.

2.1. Capitolul I - Aspecte specifice dreptului penal român care ridică o serie de probleme în materia transpunerii în legislația națională a infracțiunilor internaționale

În cadrul acestui prim capitol din partea a II-a am analizat trei probleme de drept care influențează în egală măsură ambele infracțiuni care fac obiectul prezentei lucrări: raportul dintre autor și instigator, efectele prescripției, respectiv posibilitatea invocării de norme *jus cogens* în fața instanței de judecată. Din punctul nostru de vedere, lămurirea acestora în prealabil a permis o mai bună înțelegere a conținutului celor două infracțiuni, precum și a efectelor pe care acestea le-au avut în practică. Totodată, realizarea acestor raționamente înainte de trece la explorarea art. 438 și 439 din Codul penal a simplificat mult structura și conținutul celorlalte două capitole din partea a II-a.

În cadrul primei secțiuni am arătat care sunt diferențele între formele de participare penală recunoscute de dreptul penal român și cele prevăzute în Statutul de la Roma, respectiv în statutele jurisdicțiilor penale internaționale *ad hoc*. Totodată, am arătat modul în care acestea au fost înțelese până acum de instanțele internaționale în acele cazuri în care persoanele au sprijinit sau au activat în cadrul unui grup infracțional. Dată fiind scara la care sunt comise infracțiunile internaționale, apreciem că este de așteptat ca majoritatea faptelor de această natură să fie săvârșite de grupuri de persoane, nu de „lupi singuratici”.

În a doua secțiune am intrat într-o discuție intens dezbătută în România cu ocazia adoptării noului cod penal și am expus câteva considerații cu privire la efectele prescripției răspunderii penale, respectiv a executării pedepsei. Pentru a putea trage o concluzie informată, am luat în considerare mai multe elemente: statutul de norme *jus cogens* al dispozițiilor analizate, jurisprudența Curții Constituționale a României, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a altor instanțe naționale străine, precum și istoricul evoluției acestor dispoziții.

Nu în ultimul rând, am considerat că nu putem trece la analiza dispozițiilor art. 438 și 439 din Codul penal înainte de a prezenta câteva considerații cu privire la posibilitatea invocării în instanță de norme *jus cogens*. Nu vom relua aici întregul raționament, dar vom preciza că, în opinia noastră,

ele nu pot să fie considerate temei al unei condamnări conform dreptului penal român, în absența unei transpuneri efective, după cum reiese în mod clar din dispozițiile art. 15 din Codul penal.

2.2. Capitolul II - Analiza infracțiunilor contra umanității în dreptul penal român

În cadrul acestui capitol ne-am propus să ilustrăm câteva aspecte cruciale pentru înțelegerea dispozițiilor art. 439 din Codul penal:

- modul în care a fost preluată și apoi dezvoltată noțiunea de infracțiuni contra umanității în dreptul român (secțiunea I);
- conținutul infracțiunilor contra umanității în dreptul român actual (secțiunea a II-a);
- unele considerații de drept comparat, menite a circumstanția alegerile făcute de legiuitorul român (secțiunea a III-a);
- unele aprecieri cu privire la efectele generate de includerea infracțiunilor contra umanității în dreptul român (secțiunea a IV-a).

În felul acesta sperăm să acoperim golurile care s-au creat în literatura penală română din 1945 și până în prezent, oferind un tablou detaliat al elementelor care trebuie incluse în analiza acestor fapte de o gravitate extremă.

Prin urmare, secțiunea I a capitolului al II-lea din partea a II-a este intitulată „*Considerații generale cu privire la preluarea și evoluția infracțiunilor contra umanității în dreptul penal român*”. În cadrul acestei prime secțiuni am analizat pe rând fiecare act normativ intern care a prevăzut infracțiunile contra umanității, începând din 1945 și până la Codul penal din 2014. Acest exercițiu, de altfel absent din literatura de specialitate din România, ne-a permis să demonstrăm că noțiunea în cauză a apărut în legislația penală română imediat după al doilea război mondial. Ne explicăm poziția și răspundem astfel autorilor care s-au mai pronunțat pe acest subiect în subsecțiunea 7, denumită „*Au existat infracțiunile contra umanității în dreptul român între 30 iulie 1969 și 01 februarie 2014?*”.

Secțiunea a II-a a acestui capitol face parte din nucleul dur al lucrării noastre deoarece în cadrul ei analizăm conținutul infracțiunilor contra umanității în dreptul penal român actual, pornind de la dispozițiile art. 439 din Codul penal. În cadrul raționamentului am folosit trei seturi de date: aspectele ilustrate cu privire la subiect în dreptul internațional penal, respectiv în doctrina străină, aspectele istorico-juridice relevante și aspectele reținute în practica, respectiv doctrina românească. În mod previzibil, în această secțiune urmărim punctele deja tradiționale ale unei analize de drept penal special, începând cu obiectul juridic și terminând cu regimul sancționator.

Fiind un rezumat, ne vom limita la a spune că, în ceea ce privește elementul material al infracțiunilor contra umanității, menționăm că, în opinia noastră, analizarea elementului material al infracțiunilor contra umanității trebuie să aibă la bază respectarea a două principii. Pe de-o parte, principiul *pacta sunt servanda*, care, în cazul prezent, ne arată că legiuitorul român nu poate, prin

textul art. 439 Cod penal să-și nesocotească obligația asumată la nivel internațional de a preveni, urmări și reprima infracțiunile contra umanității astfel cum sunt ele definite în Statutul de la Roma din 1998. Pe de cealaltă parte, avem libertatea de legiferare recunoscută legiuitorului român. Aceste două principii sunt antagonice doar la prima vedere, pentru că, în realitate, în materia infracțiunilor internaționale ele pot fi, în opinia noastră, foarte ușor armonizate în următoarea regulă: statul român poate lărgi sfera de protecție a infracțiunilor internaționale, dar nu o poate micșora dacă aceste infracțiuni internaționale fie fac obiectului unor obligații asumate convențional în plan internațional, fie fac obiectul unor norme *jus cogens*.

Prin urmare, în subsecțiunea 6 am trecut prin fiecare modalitate a elementului material în parte, încercând să punctăm două aspecte cruciale. În primul rând, care este înțelesul dispozițiilor în conformitate cu dreptul penal român. În al doilea rând, dată fiind originea internațională a normelor și incidența principiului *pacta sunt servanda*, vom analiza și modul în care conceptele sunt înțelese în instrumentele internaționale aplicabile, în practica internațională și în doctrina străină de interes pentru subiectul acestei lucrări. Din păcate, tratarea infracțiunilor contra umanității în raport cu ambele planuri este un exercițiu care a lipsit din literatura de specialitate aproape cu desăvârșire, iar prin adoptarea acestei metodologii sperăm să acoperim lacunele astfel create.

Cu privire la secțiunea a III-a, amintim că ea este menită să ofere cititorului unele considerații de drept penal comparat în materia infracțiunilor contra umanității. Am făcut efortul de a studia experiența altor state deoarece am apreciat că ea este indispensabilă pentru contextualizarea alegerilor făcute de legiuitorul român. De altfel, importanța dreptului comparat pentru această lucrare poate fi rezumată la o singură idee principală: cu toate că au trecut decenii de când infracțiunile contra umanității au devenit parte a normelor imperative de drept internațional cutumiar, acestea încă trec printr-un însemnat proces de armonizare juridică. Prin urmare, am expus câteva idei desprinse din expertiza următoarelor state: Bangladesh, Etiopia, Germania, Franța, Israel și Polonia.

Nu în cele din urmă, am ales să introducem și o a IV-a secțiune în acest capitol, deoarece am dorit să nu încărcăm și mai mult analiza deja „stufoasă” din secțiunea a II-a. Prin urmare, în această ultimă secțiune am descris efectele în plan național ale incriminării faptelor ce intră în conținutul infracțiunilor contra umanității. În acest sens, am analizat de o manieră extensivă dosarele Alexandru Vișinescu și Ion Ficior, respectiv dosarele Gheorghe Ursu. Totodată, am încercat să punctăm câteva aspecte esențiale cu privire la dosarele Revoluției, respectiv Mineriei. Deoarece în privința celor două din urmă nu avem până la această dată o soluție, am apreciat că nu se impune o analiză extensivă la acest moment.

2.3. Capitolul III - Analiza infracțiunii de genocid în dreptul penal român

În acest capitol am prezentat cum au apărut și evoluat reglementările naționale în materia infracțiunii de genocid, iar apoi am făcut o analiză detaliată a conținutului infracțiunii în prezent. Bineînțeles, la fel ca în secțiunile precedente, am realizat și un scurt exercițiu de drept comparat pentru a contextualiza opțiunile legiuitorului român. În lumina celor descoperite astfel și prin raportare la cele prezentate în prima parte a lucrării, încheiem acest capitol printr-o analiză a jurisprudenței române în materie.

În secțiunea I prezentăm câteva considerații generale cu privire la preluarea și evoluția infracțiunii de genocid în dreptul penal român. La fel ca în cazul analizei realizate în capitolul anterior, apreciem că o bună înțelegere a textului normativ trebuie să pornească de modul în care acesta a evoluat în dreptul românesc. Prin urmare, dacă transpunerea infracțiunilor contra umanității în dreptul penal român a fost un proces care a început în același an în care a început și activitatea Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, în 1945, în mod nu cu totul neașteptat, date fiind mizele politice ale regimului comunist de la București, procesul de transpunere a infracțiunii de genocid a fost un proces mai lent, dar mult mai clar. Din acest punct de vedere, vom vedea că evoluția acestor norme se rezumă, de fapt, la câteva adaptări. În această secțiune observăm că, la fel ca în cazul infracțiunilor contra umanității, sunt autori români care s-au pronunțat explicit în favoarea adaptării legislației penale din România în sensul reflectării dispozițiilor art. 6 din Statutul de la Roma, privind-o ca pe o necesitate. Totuși, este discutabil dacă aceste adaptări nu au dus și la modificări de substanță, inclusiv în ceea ce privește renunțarea în 2014 la includerea noțiunii de colectivitate în definiția genocidului.

În cea de-a doua secțiune am introdus analiza conținutului infracțiunii de genocid în dreptul penal român actual. Prin urmare, alături de secțiunea a II-a din capitolul II al părții a II-a, acest fragment din lucrare face parte din nucleul dur al acesteia din urmă. Analiza are aceeași structură pe care am folosit-o și în cazul infracțiunilor contra umanității. Nu am văzut sensul în a o schimba, ținând cont că ea este probabil unanim îmbrățișată în doctrina penală română contemporană. În consecință, începem prin a analiza obiectul juridic al infracțiunii și încheiem cu regimul sancționator.

Nu vom relua fiecare aspect în acest rezumat, dar precizăm că, la fel ca în cazul infracțiunilor contra umanității, facem pentru fiecare modalitate a elementului material o paralelă cu dreptul internațional penal, în principal cu Statutul de la Roma și Elementele Infracțiunilor. În absența unei astfel de comparații, orice studiu cu privire la modalitățile elementului material al genocidului după 1998 este sortit să rămână incomplet. Prin urmare, amintim că sunt trei condiții care trebuie îndeplinite indiferent de modalitatea reținută. În primul rând, fapta trebuie să se îndrepte împotriva unei persoane care face parte dintr-un grup național, etnic, rasial sau religios. În al doilea rând, fapta trebuie fie să poată conduce în mod independent la distrugerea grupului, în întregime sau în parte, fie să fie comisă în cadrul unui astfel de tipar comportamental îndreptat împotriva respectivului grup.

Aceste două prime condiții sunt atașate elementului material. În al treilea rând se impune o condiție atașată elementului subiectiv, anume ca făptuitorul să acționeze cu intenția de a distruge în întregime sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios. Am analizat această a treia condiție în subsecțiunea dedicată laturii subiective a infracțiunii.

În cea de-a treia secțiune am înaintat cititorului câteva considerații de drept penal comparat în materia infracțiunii de genocid. După cum am arătat și în cazul infracțiunilor contra umanității, suntem de părere că dreptul comparat este esențial pentru buna înțelegere a dreptului în zilele noastre. Prin urmare, în cazul genocidului am căutat să împrumutăm un pic din expertiza Africii de Sud, Austriei, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Etiopiei, Germaniei, Israelului, Marii Britanii, Canadei și Poloniei. Merită menționat că nu am căutat să realizăm o analiză completă a noțiunii de genocid în accepțiunea acestor state, ci să subliniem anumite aspecte de interes pentru obiectul cercetării noastre.

Nu în ultimul rând, în secțiunea a IV-a putem găsi analiza efectelor în plan național ale incriminării faptelor ce intră în conținutul infracțiunii de genocid. În cadrul acestei secțiuni arătăm cum a fost înțeleasă noțiunea de genocid în jurisprudența română. Cu privire la felul în care apare și este instrumentalizată noțiunea în alte discipline, în principal în istorie și în științele politice, remarcăm de la bun început că există o tendință pronunțată de a se considera că regimul comunist din România a comis prin agenții săi infracțiuni de genocid împotriva oponentilor, respectiv disidenților săi politici. Este o tendință eronată, din punctul nostru de vedere, dar una care are la bază tocmai modul greșit în care instanțele din România au înțeles să aplice textul art. 357 din Codul penal din 1969 la începutul anilor 1990.

Prin urmare, am realizat cu această ocazie o analiză critică a dosarului Nicolae și Elena Ceaușescu, respectiv a dosarelor CPEx și celor care le-au urmat în decursul anilor 1990 și 2000. Din păcate (sau din fericire), acestea sunt singurele cauze în care instanțele române au fost chemate să se pronunțe cu privire la încadrarea unor fapte conform definiției infracțiunii de genocid.

III. Concluziile lucrării

Ne-am dori ca România, la fel ca alte state europene, să joace un rol mai important în promovarea unei culturi internaționale în care infracțiunile contra umanității și genocidul nu sunt tolerate. Nu este niciun secret și se afirmă deschis de unii dintre cei mai respectați autori din doctrina și practica internațională faptul că urmărirea, respectiv judecarea infracțiunilor internaționale a fost și continuă să fie constant îngreunată, de multe ori chiar împiedicată, de interesele de moment (realpolitik) ale unuia sau mai multor state. Aceasta, însă, nu înseamnă că nu este posibil ca într-un viitor relativ apropiat să vedem o schimbare de optică și o implicare mai puternică a statelor în prevenirea, respectiv reprimarea acestor infracțiuni.

Acest moment va presupune, însă, o armonizare deplină a instrumentelor de drept național cu cele de drept internațional. În cursul acestei lucrări am căutat să aflăm dacă infracțiunile contra umanității și genocidul au fost transpuse în mod corect în legislația penală română, respectiv care sunt efectele acestui proces. Credem că am reușit să răspundem la această întrebare printr-un da parțial. Prin urmare, în loc de concluzii, ne dorim să propunem un set de 6 modificări de lege ferenda prin care credem că ar putea fi remediate sincopetele descoperite.

Încheiem prin a sugera că nimic din ce am propus nu reprezintă soluții radicale sau imposibil de implementat. Din punctul nostru de vedere, înseamnă doar a învăța din practica internațională și din experiența altor state cu o democrație consolidată.